

บทสรุป
การศึกษาวิเคราะห์
มาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผู้ศึกษา

นางสาวพิมพ์พิมพ์ พลเวียง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาการกำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๒. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนามาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะการกำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในระดับมหภาคทางสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวม ๓ ชุด ได้แก่

๑. มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งดำเนินการโดยสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๒. ดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งดำเนินการโดยสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๓. ดัชนีสังคม ซึ่งดำเนินการโดยสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

๑. มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความเป็นอยู่ การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

มาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ มีองค์ประกอบ ๑๐ มิติ ได้แก่ มิติที่อยู่อาศัย มิติสุขภาพอนามัย มิติการศึกษา มิติการมีงานทำและรายได้ มิติความมั่นคงส่วนบุคคล มิติครอบครัว มิติการสนับสนุนทางสังคม มิติสังคม – วัฒนธรรม มิติสิทธิและความเป็นธรรม และมิติการเมืองและธรรมาภิบาล

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ จำแนกเป็น ๒ ระดับ คือ

- ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ระดับบุคคล ๖๕ ตัวชี้วัด
- ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ระดับพื้นที่ ๕๖ ตัวชี้วัด

๒. ดัชนีคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เป็นผลรวมทั้งในเชิงกายวิสัย และอติวิสัย ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยมนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตระดับใดนั้นสามารถเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐาน หรือเปรียบเทียบกับช่วงเวลาในอดีตที่ใช้เป็นฐานในการเปรียบเทียบ

ดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งกำหนดขึ้นนี้มีองค์ประกอบรวม ๑๑ มิติ ได้แก่ มิติสุขภาพ มิติการศึกษา มิติที่อยู่อาศัย มิติสิ่งแวดล้อม มิติรายได้ มิติการมีงานทำ มิติจริยธรรม มิติครอบครัว มิติความปลอดภัย มิติการคมนาคมและการสื่อสาร และมิติการมีส่วนร่วม ทั้ง ๑๑ มิติ ดังกล่าวนี้นี้ มีดัชนีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๖๔ ดัชนี

๓. ดัชนีสังคม

ดัชนีสังคม หมายถึง องค์ประกอบ หรือตัวแปรทางสังคม ที่สะท้อน หรืออธิบายสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้วัดความเปลี่ยนแปลงของสังคม หรือใช้บ่งบอกสถานภาพ หรือลักษณะของการดำเนินงานทางสังคม เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับเกณฑ์มาตรฐานทางสังคม สามารถใช้วัดความสำเร็จ หรือผลการดำเนินงานทางสังคมที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการระบุปัญหาการวางแผนและประเมินผลการพัฒนาสังคมด้วย

ดัชนีสังคมซึ่งกำหนดขึ้นนี้ ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ สุขภาพอนามัย ครัวเรือนและครอบครัว ความรู้และทักษะ การทำงานและรายได้ ประชาสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการสื่อสารและข้อมูลข่าวสาร ทั้ง ๘ องค์ประกอบที่กล่าวมานี้ ประกอบด้วย ๖๐ ดัชนี

บทวิเคราะห์

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า เครื่องมือทั้ง ๓ ชุด คือมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ดัชนีคุณภาพชีวิต และดัชนีสังคม ถูกกำหนดและพัฒนาขึ้นมาในเวลาที่เกี่ยวข้องกันโดยส่วนราชการใน

สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยทีมที่ปรึกษาจากสถาบันเดียวกันเป็นหลักในระยะเวลาเริ่มแรก โดยเครื่องมือทั้ง ๓ ชุด มีฐานคิดและแนวทางในการกำหนดเครื่องมือที่คล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระหลายส่วนมีความใกล้เคียงกัน มีวิธีการจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลมือสองเหมือนกัน รวมทั้งนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์คล้ายๆ กัน

ชุดมาตรฐานทั้ง ๓ ชุด ล้วนใช้แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์และแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นฐานคิดหลักเบื้องต้นในการศึกษาเพื่อกำหนดมาตรฐานและดัชนีหรือเกณฑ์ชี้วัดที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการศึกษาตัวแบบและเครื่องชี้วัดที่มีอยู่เดิมทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐาน เกณฑ์ และตัวชี้วัดต่างๆ

เครื่องมือทั้ง ๓ ชุด ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีองค์ประกอบ / มิติ ที่เหมือน / ซ้ำซ้อนกัน ถึง ๘ ประเด็น และมีประเด็นที่ไม่เหมือน / ซ้ำซ้อนกัน ๘ ประเด็น เช่นกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบ / มิติ ที่เหมือนกันทั้ง ๓ ชุด ได้แก่

สุขภาพอนามัย	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๒ , ๓
การศึกษา / ความรู้ / ทักษะ	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๒ , ๓
การทำงานและรายได้	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๒ , ๓
ครอบครัว / ครัวเรือน	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๒ , ๓

องค์ประกอบ / มิติ ที่มีเหมือนกันใน ๒ ชุด ได้แก่

ที่อยู่อาศัย	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๒
จริยธรรม	อยู่ใน ชุดที่	๒ , ๓
วัฒนธรรม	อยู่ใน ชุดที่	๑ , ๓
การคมนาคมและการสื่อสาร	อยู่ใน ชุดที่	๒ , ๓

องค์ประกอบ / มิติ ที่ไม่เหมือนกัน

ความมั่นคงส่วนบุคคล	อยู่ใน ชุดที่	๑
การสนับสนุนทางสังคม	อยู่ใน ชุดที่	๑
สิทธิและความเป็นธรรม	อยู่ใน ชุดที่	๑
การเมืองและธรรมาภิบาล	อยู่ใน ชุดที่	๑
สิ่งแวดล้อม	อยู่ใน ชุดที่	๒
ความปลอดภัย	อยู่ใน ชุดที่	๒
การมีส่วนร่วม	อยู่ใน ชุดที่	๒
ประชาสังคม	อยู่ใน ชุดที่	๓

จากการศึกษารายละเอียดการใช้ประโยชน์ของมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดัชนีทุนทางสังคม และดัชนีสังคม พบว่าเครื่องมือทั้ง ๓ ชุด จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ

๑. ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล / ดำรวจสถานการณ์ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ และจัดทำรายงานสถานการณ์
๒. ใช้เพื่อกำหนดนโยบาย หรือการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ตลอดจนการจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินงาน
๓. ใช้ในการวางแผนพัฒนา
๔. ใช้ในการติดตามประเมินผล

โดยสรุปกล่าวได้ว่า ชุดข้อมูลทั้ง ๓ ชุด ได้แก่ มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ดัชนีคุณภาพชีวิต และดัชนีสังคม มีฐานคิดและที่มาคล้ายคลึงกัน แนวคิด หลักการ แนวทางการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน องค์ประกอบและตัวชี้วัดต่างๆ ก็มีความคล้ายกันหรือใกล้เคียงกัน เป็นอันมาก ลักษณะวิธีการในการจัดเก็บข้อมูลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลก็เหมือนกัน

ชุดของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันถึง ๓ ชุด จะมีเจ้าหน้าที่เข้าไปประสานเพื่อขอข้อมูลจากแหล่งข้อมูลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลแหล่งเดียวกัน ๒ – ๓ ครั้งต่อปี (เฉพาะกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น ไม่รวมหน่วยงาน / ส่วนราชการอื่นๆ ที่ต้องการใช้ข้อมูลลักษณะเดียวกันอีก) ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันหรืออาจใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจส่งผลในทางลบหลายประการ อาทิ เช่น

๑. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ขาดการเชื่อมโยงและบูรณาการกันภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๒. เป็นการสร้างภาระงานให้ทั้งผู้จัดเก็บข้อมูล หรือผู้ขอข้อมูลและหน่วยงาน / ส่วนราชการผู้เป็นเจ้าของข้อมูล
๓. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องรับภาระงานในการประมวลผลข้อมูล และจัดทำฐานข้อมูลทุกชุด ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรในการบริหารจัดการสูง ทั้งด้านบุคลากร เวลา งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานและอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

จากสภาพและปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านมาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานหรือเครื่องมือทั้ง ๓ ชุด คือ ๑) มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ๒) ดัชนีคุณภาพชีวิต ๓) ดัชนีสังคม ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานระดับมหภาคของสังคม ที่ดำเนินการกำหนดโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังต่อไปนี้

๑. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครื่องมือ ๒ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ ๑ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรตั้งคณะทำงานพิจารณาความเป็นไปได้ในการปรับข้อมูลทั้ง ๓ ชุด ให้เป็นชุดเดียวกัน โดยการบูรณาการทุกองค์ประกอบ / มิติ และทุกประเด็นให้อยู่ในชุดข้อมูลชุดเดียวกัน เพื่อให้ครอบคลุมทุกเรื่องและทุกมิติและทุกสาระ ที่สามารถตอบคำถามตามความต้องการของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ทุกเรื่อง

แนวทางที่ ๒ ส่วนราชการที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ คงชุดเครื่องมือในส่วนที่รับผิดชอบไว้เหมือนเดิม แต่บูรณาการให้มีชุดจัดเก็บข้อมูลขึ้นมา ๑ ชุด เพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมทุกเรื่อง / ทุกมิติ คล้ายกับแนวทางที่ ๑ เมื่อได้รับข้อมูลกลับมาแล้ว แต่ละสำนักก็สามารถดึงข้อมูลไปรายงานสถานการณ์ตามกรอบเดิมได้ดังเดิม

๒. ข้อเสนอในการจัดเก็บข้อมูล

ควรมีการกำหนดช่วงระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลที่แน่นอน เช่น จะจัดให้มีการเก็บข้อมูลเป็นประจำ ปีละ ๑ ครั้ง ในช่วงเดือน..... กำหนดจัดเก็บระหว่างวันที่..... ถึงวันที่..... เดือน..... พ.ศ. ผู้จัดเก็บ(เจ้าหน้าที่ของกระทรวง หรือสำนักงานสถิติแห่งชาติ)

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ / จังหวัด ควรเป็นคนชุดเดียวกันตามที่กระทรวงมอบหมาย ควรกำหนดหลักการ / แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และถือปฏิบัติพร้อมกันเหมือนกันทั่วประเทศ

๓. ข้อเสนอในการจัดทำฐานข้อมูล

ควรมีการประมวลผลข้อมูลและจัดทำฐานข้อมูล โดย เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ศทส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้เป็นข้อมูลภาพรวมของกระทรวง หน่วยงานหรือส่วนราชการใดประสงค์จะใช้ข้อมูลเพื่อการใด อาทิเช่น การศึกษาวิจัย การกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ การรายงานสถานการณ์ การดำเนินงานเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาในเรื่องใด ฯลฯ ก็สามารถเลือกเอาข้อมูลที่ต้องการไปใช้ได้ตามความเหมาะสม และเป็นแหล่งที่ง่ายต่อการเข้าถึง